

Аутобиографски аспекти у прози Милице Јанковић¹

У раду се анализирају прозна остварења Милице Јанковић из перспективе постмодерне теоријске мисли о аутобиографији и аутофикцији. Циљ нам је да покажемо да су текстови Милице Јанковић, који су настали у периоду између два светска рата, „читљиви“ и у наведеном постмодерном кључу, то јест да је у њеној прози (а свакако и у нашој актуелној читалачкој рецепцији) већ латентно присутна аутофикција на граници између аутобиографског и романескног.

Кључне речи: аутобиографија, аутофикција, фикција, стварност, Милица Јанковић.

„Милица Јанковић нема у нашој литератури своје право место. Она је одличан приповедач. Када се смиримо, када сазremo као култура, она ће то место морати да добије.“

Исидора Секулић

О томе колико је књижевно дело Милице Јанковић (1881–1939) у српској књижевној и културној традицији било скрајнуто и препуштено заборава говори већ прослављена и призната Исидора Секулић у једном интервјуу из 1957. године чији смо одломак ставили у заглавље као епиграф. У наставку, Секулићева још додаје да приповетке Италијанке Грације Деледе (Grazia Deledda), добитнице Нобелове награде за књижевност 1926. године нису нимало боље од прозних остварења Милице Јанковић. У прилог наставку маргинализације њеног не толико малог књижевног опуса (око 2000 страница) можда најбоље говори чињеница да је у XX веку само једно дело, првенац *Исповести*, доживело два издања и то 1913. и 1922. године. Готово читав век касније, 2012. године у издању *Службеног гласника*, у оквиру едиције *Сопствена соба*, по други пут је штампан роман *Мутна и крвава*. Иако је Милица Јанковић била популарна и читана у међуратном периоду, овај негативни тренд објављивања њених дела свакако је погодовао клими заборава код читалачке публике и књижевне критике. Тек данас, на почетку XXI века чине се значајни напори да се не само Милица Јанковић већ и целокупна женска књижевност на српском језику поново чита, коментарише и тумачи у

контексту модерних и постмодерних књижевних теорија и метода. Чини се да полако наступа оно доба „сазревања културе“ које је предвидела Исидора Секулић када ће стваралаштво српских списатељица кроз адекватну реконтекстуализацију и реафирмацију завредити своје заслужено место на широком пољу књижевне продукције, али и рецепције.

У поглављима који следе испитиваћемо аутобиографске аспекте у романима, приповеткама и кратким причама Милице Јанковић: у средишту наше пажње биће роман-првенац *Пре среће*, затим роман *Плава госпођа*, те последњи роман *Мутна и крвава*; предмет наше анализе биће и збирке приповедака *Смрт и живот*, *Плави доброћудни вали*, *Путем* као и кратки дневнички записи *Међу зидовима*. Будући да је овде реч о романескним остварењима, дакле о књижевној фикцији, а не о форми „праве“, традиционалне аутобиографије коју Милица Јанковић никад није ни написала, ми ћемо говорити о специфичним видовима аутофикције и аутофикционализације те српске ауторке. Кованица Сержа Дубровског (Serge Doubrovsky) *аутофикција* послужила нам је као неопходно и прикладно средство за савремено, (пост)постмодерно тумачење аутобиографских елемената у старијим текстовима. Међутим, наше поимање аутофикције дакако одступа од онога што је Дубровски под њом иницијално подразумевао, али предност тог теоријског појма јесу гipкост и прегнантност значењима које допуштају нове инвенције на основу првобитне „дефиниције“ француског теоретичара.² Отуда овде не може бити говора ни о правој аутофикцији Милице Јанковић, али свакако можемо говорити о аутофикционалним елементима у текстовима наше списатељице.³

У следећем поглављу ћемо се упознати са кључним појединостима из живота и књижевног стваралаштва Милице Јанковић, а потом ћемо приступити детаљнијој анализи њених текстова у којима аутобиографска, то јест аутофикционална рефлексивна значи много *животније* од живота саме ауторке.

Живот и књижевни опус Милице Јанковић⁴

Милица Јанковић је рођена у Пожаревцу 1881. године у трговачкој породици. У Великом Градишту је завршила основну школу и положила малу матуру, а у Београду је завршила Вишу женску школу и поред тога Сликарску школу. Ликовна уметност и књижевност су две њене највеће љубави које је живописно текстуализовала у роману *Плава госпођа*. Највише чита и преводи с руског где треба истаћи превод Толстојеве

трилогије *Детињство, дечаство, младост*. Поред руског, научила је и француски језик, а француска књижевност постаће јој најдража, одмах после руских класика. У Минхену борави неколико месеци 1904. године усавршавајући се у сликарству и техници сликања. Међутим, Милица Јанковић не успева да се оствари у ликовној уметности иако је била одличан познавалац сликарских техника. У том периоду јавља се туберкулоза костију, тешка болест која ће дубоко обележити другу половину њеног живота када ће дане и године проводити што у болничкој што у кућној постељи. Због тога често борави на лечењу на Јадранском мору: у Сплиту, Цавтату и Дубровнику, као и у Врњачкој и Нишкој бањи. Отуда ће болест и смрт – у натуралистичком маниру, поред узвишене љубави и плавог мора – у сентиментално-романтичарском маниру, постати опсесивне теме њеног прозног стваралаштва. Књижевна сведочанства те тешке болести представљају збирка приповедака *Путем*, дневничка проза *Међу зидовима* и роман *Мутна и крвава* које смо ми означили као „трилогију болести“ (видети поглавље 3.4). Милица Јанковић је умрла у Нишкој бањи 1939. године.

Прве радове под псеудонимом Л. Михајловић, Милица Јанковић објављује 1909. у *Српском књижевном гласнику*. Псеудоним је највероватније одабрала према имену свог ујака Лазара Михајловића који је био њен духовни узор.⁵ Под тим псеудонимом 1913. године објављује прву збирку приповедака *Исповести* коју су веома позитивно оценили Јован Скерлић и други критичари. Први роман *Пре среће* објављује у часопису *Књижевни Југ* у Загребу 1918. године где су пре ње своје књиге објавили Алекса Шантић (*Песме*) и Иво Андрић (*Ех ронто*). Уследио је низ прозних остварења: збирке приповедака *Незнани јунаци*, *Чекање*, *Смрт и живот*, *Плави доброћудни вали*, романи *Калуђер из Русије*⁶ и *Плава госпођа*, роман *Мутна и крвава*, књижевност за децу *Приповетке за децу*, *Приповетке за школску омладину I и II*, *Људи из скамије* и многе друге као и дневничка проза која представља сведочанство о болести ауторке и њеној везаности за кревет током лечења у Паризу (*Путем*) и по повратку у Београд (*Међу зидовима*).

Већ смо истакли да је рецепција књижевног стваралаштва Милице Јанковић током њеног живота била релативно широка и то у међуратном периоду када су њена дела била читана не само на територији Србије, већ и региону (Хрватска и Босна), а њене приповетке су превођене на чешки, словачки, бугарски и енглески језик. Сарађивала је с најеминентнијим часописима свог доба као што су *Српски књижевни гласник*, *Мисао*, *Дело*, *Венац*, *Босанска вила*, *Књижевни југ*, *Женски свет*, *Летопис Матице српске* и др. Њену лектуру чинили су руски класици Толстој (Лев Николаевич Толстой), Достојевски (Фёдор Михайлович Достоевский), Чехов (Антон Павлович Чехов), Горки (Максим

Горький), Гогољ (Николай Васильевич Гогољ), затим енглески – Дикенс (Charles Dickens), Вајлд (Oscar Wilde), француски – Мопасан (Guy de Maupassant), Доде (Alphonse Daudet), немачки – Шопенхауер (Arthur Schopenhauer), Ниче (Friedrich Nietzsche) као и многи други аутори са којима Милица Јанковић води мање или више експлицитан интертекстуални дијалог. О њеном делу писали су многи признати писци и критичари: Јован Скерлић, Станислав Винавер, Сима Пандуровић, Милан Богдановић, Бранимир Ћосић, Владимир Ћоровић, као и Јулка Хлапец Ђорђевић, Паулина Лебл-Албала, Зофка Кведер, Десанка Максимовић, Љубица Марковић и Ксенија Атанасијевић.⁷ У новије време рецепцијом њеног дела и положаја у српском књижевном канону бавили су се Магдалена Кох (Magdalena Koch), Јелена Милинковић, Малиша Станојевић,⁷ Биљана Дојчиновић и др, а посебно треба истаћи тематски зборник радова *Нова реалност из сопствене собе: књижевно стваралаштво Милице Јанковић* који је изашао 2015. године и у коме су, поред горенаведених, своје радове објавили Слободанка Пековић, Станислава Бараћ, Јована Реба, Наташа Марковић, Жарка Свирчев, Тијана Тропин, Вукоман Страњанчевић, Гордана Ђоковић и Драгана Грујић.

Сада ћемо прећи на анализу текстова Милице Јанковић са циљем да осветлимо различите аутобиографске елементе у новом, „аутофикционалном“ кључу, то јест да укажемо на специфичан вид аутофикције Милице Јанковић, јер треба имати на уму да српска списатељица не пише „свесну“ аутофикцију попут Дубровског (*Fils*) или Барта (*Roland Barthes par Roland Barthes*), већ ми откривамо њену латентну аутофикцију на нивоу дубинске структуре текста: текстуализацијом (= фикционализацијом) чињеница из сопственог живота и личног искуства, Милица Јанковић је створила своју књижевну аутофикцију.

Пре среће

„Више волим да пропатим, него да сам глупо индиферентна.“

Роман *Пре среће* наставља традицију девојачког дневника из *Исповести*,⁸ с тим што у овој романескној илузији нећемо наћи чиста формална обележја дневника (заглавља, датирање), већ нам сама главна јунакиња у тексту експлицитно и учестало јамчи да је све што ту стоји написано њен „дневник“. Такво потенцирање дневничке форме није само резултат споразума Милице Јанковић са владајућом књижевном регулативом о начину „женског писања“,⁹ већ је и производ њеног дубоког убеђења да

се своје сопство најбоље и најуверљивије може представити баш преко те књижевне форме: „Метнеш себе преда се и посматраш се непристрасно као да је то неко други.“¹⁰ Другим речима, дневник је најуспешније средство за утврђивање сопственог идентитета, најпре за „излазак из себе“, затим за објективно самопосматрање на начин *као да је то неко други*, а то уједно значи и „повратак себи“. Међутим, будући да је реч о роману, сва квазидневничка исповест младе Јеле која у року од десет година (од своје седамнаесте до двадесет и седме године)¹¹ психолошки прецизно бележи своје откривање живота (преко „буђења“, борби, сумњи, победа и падова) остаје у домену књижевне фикције, али рекли бисмо сад и ауторкине аутофикције.

Иако „Јела у тексту“ није „Милица-ауторка текста“ ($A \neq P = J$),¹² индикативно је да Милица Јанковић и овде уграђује елементе своје ненаписане аутобиографије: Јела је скромна паланчанка која ће доћи у Београд да похађа Велику школу, научиће француски, немачки и руски језик, гледаће Метерлинк (Maurice Maeterlinck) у позоришту, читаће Мопасана, француске књиге као и руске класике, а Толстојева *Кројцорова соната* ће задати коначни ударац њеним идеалима: „Толстој ме је отровао, не да умрем, већ да не ваљам за живот“ и „што ја нисам знала да волим, зато је крив био Толстој.“¹³ Осим тога, јавља се и злослутна авет болести: „Чини ми се да сам издржала јако запалење плућа, а сад долази под именом здравља лагана туберкулоза.“¹⁴

Међутим, оно што није део ауторкиног личног искуства (Милица Јанковић се никада није удавала и није имала деце) јесте животна судбина њене јунакиње која због „здраворазумских“ друштвених конвенција једног патријархалног режима не успева да оствари своју праву љубав да би на крају дочекала солидну удају и брак „из поштовања“ што се сасвим природно сматрало *срећом*. Иако је видљив њен бунт најпре према родитељима, а онда и уопште против такве неприродне ситуације, Јела ипак све време стоји чврсто на земљи, освешћена да се ту мало шта може променити и да је чека сличан фатум као из *Кројцорове сонате*. Зато су њена размишљања и пројекције будућности врло реалистичне, далеко од романтичарских егзалтација душе из *Исповести*, а нагло разочарање у живот довело је до неминовног помирења са датом ситуацијом и прихватања постојећих образаца живљења. Да је којим случајем истрајала у свом револту и својој борби за слободну љубав, Јела би зацело доживела трагичан крај. Али шта представља „срећа“ пронађена удајом за пристојног и поштовања достојног човека, ако не трагичан крај само без ефективног смртног исхода? Па ипак, последње поглавље завршног, трећег дела романа, у којем Јела резигнирано прихвата свој усуд, носи

оптимистички наслов „Светлост“, јер је у њему изражена вера у могућност остварења чисте љубави као *најлепше дужности* на овом свету:

Три месеца после венчања посетила ме срећа. Да, срећа – то су само тренуци, али они осветле све помрачине у животу и загреју и излече све грознице заблуделих и озеблих душа. Они су ми осветлили пут, показали да је живот дужност и да је моја највећа и најлепша дужност: да волим.¹⁵

Плава госпођа

„Ја се дивим Мопасану као творцу, као природи, али волим више Дикенса, Додеа и моје руске писце. То је можда стога што осећам да и они мене воле, а мени то највише треба.“

Роман *Плава госпођа* прати интимну еволуцију и пад нешто старије удате жене чија животна прича такође излази из кадра ауторкиног личног искуства што је за поједине критичаре био довољан разлог да га негативно оцене, јер у тој приповести „ствари су компликоване без потребе: продубљивани су случајеви веома једноставни, а изванредно просте личности постављене као проблеми“¹⁶ или пак „док је на странама где је описивала чисту, идеалну, своју доживљену љубав, искрена и непосредна, проста и топла, дотле овде одбија усиљеношћу и извештаченошћу.“¹⁷ Дистанцирајући се од таквих вредносних судова, ми ћемо се овом приликом задржати на предмету нашег истраживања, а то је аутобиографски аспект. Тачније, усредсредимо се на оне делове приповести у којима се сасвим извесно преклапају животни хоризонти Милице Јанковић, књижевнице и њене јунакиње Зоре, плаве госпође.

Прва заједничка одлика која се овде издваја је опчињеност морем, његовим моћним таласима, афродитском пеном и чаробним плаветнилом пред којим се стоји, машта и сањари читаве сате, па и дане. Оно ће бити и једина ауторкина утеха током тешког дводеценијског боловања када ће ради лечења често боравити на Јадранском мору. Море „има и тело и душу. Тело му је божански лепо и ја му се дивим у сваком покрету, у сваком изразу. Душа му је дубока и моћна; ја је не разумем, али лудим од љубави за њом.“¹⁸ Таква одушевљеност морем постаће лајтмотив у многим кратким причама, нарочито у збиркама *Смрт и живот* и *Плави доброћудни вали* које ћемо доцније анализирати. Дакле, заплет овог романа – познанство са сликарем, братом њене

најбоље пријатељице, затим заљубљивање и „браколомство“ – одиграва се у идиличним пејзажима на обали мора. Свакако није случајно што је Милица Јанковић за љубавника своје јунакиње одабрала баш сликара који је *њој* (и ауторки и њеној плавој госпођи) од свих уметничких душа највише импоновао, јер је сликарство била њена (и Зорина и Миличина) толико жељена, али неиспуњена амбиција. С друге стране, литература је била *њена* јача страна, тако да би овај романескни пар, кад би то и у стварности било могуће, био отелотворење идеалне телесне и духовне љубави. Уз то, омиљена лектира плаве госпође су Мопасан, Доде, Дикенс, те руски писци (Достојевски). Када наступе расправе о књижевности и уметности, Милица Јанковић проговара кроз ставове своје јунакиње:

Али да ја волим некога [писца] треба да ми он да још више од онога што он види, разуме и уме да каже или наслика, да ми да *себе*. Да унесе своју љубав и **свој живот у онај туђ живот што је дао.**¹⁹

Одломак који смо цитирали можда најбоље илуструје личну поетику Милице Јанковић која инсистира на присуству „себе“, то јест уметничког биографског (али и стваралачког) „ја“ у „туђим животима“, односно у текстуализованим фиктивним ликовима. Тај мали ауторски манифест уједно је и оправдање или разлог више за проучавање аутобиографских аспеката у делу Милице Јанковић.

Осим тог аутофикционалног израњања из њених текстуалних креација, у роману *Плава госпођа*²⁰ присутни су и коментари свезнајуће ауторке-приповедача (**А = П ≠ Ј**) у виду пролепси: „О колико је пута Олга после помишљала на тај тренут и жалила што нису отишли“ или „како јој се после осветила та освета!“, али и у виду помало дидактичких, морализаторских примедба на рачун своје јунакиње: „Тако је мислила млада жена. Али то није било тачно. [...] То није била истина. [...] Ако јој [муж] није био сасвим близак то је стога, што је она стављала брану између њихове две душе и повлачила се кад је он наступао. Како јој тога плавога дана није пало на ум колико је неправична?“²¹ На тај начин ауторка двоструко фигурира у свом делу: на формалном плану, као спољашњи коментатор збивања, и на плану дубинске структуре, као унутрашњи, духовни, то јест аутофикционални пандан својој јунакињи.

Смрт и живот и Плави доброћудни вали

„И Бог и природа, и човек и жена, и живот и смрт – све је загонетка.“

„Ах, душа је моја заљубљена у бескрај мора.“

Збирке кратких прича *Смрт и живот* и *Плави доброћудни вали* свакако у великој мери представљају фрагменте никада написане аутобиографије. У њима проналазимо не само аутофикционализовану Милицу Јанковић, већ и галерију „стварних“ ликова, тачније особа из реалног живота, тачније из блиског ауторкиног окружења које ће она овековечити у својим литерарним акварелима.

Реч је о најразличитијим судбинама „малих“ и „великих“ људи који се јављају већ у насловима: „Доктор“, „Ђак“, „Тетка и теча“, „Мој отац“ (*Смрт и живот*), „Стојан Стевић“, „Познанство са Шантићем“, „Кате Марћели“, „Богдан“ (*Плави доброћудни вали*). Осим брижљиво оцртаних психолошких портрета људи, налазимо и путописне скице у којима доминира фасцинација морем, посебно Дубровником: „Загонетка“, „Доктор“, „Пут у Цавтат“, „Збогом, Дубровнице“ (*Смрт и живот*), „Плави доброћудни вали“, „На острву“ (*Плави доброћудни вали*) као и романтичарско-сентименталне цртеже инспирисане љубављу и природом: „Плавe очи“, „Непогода“, „Акорд“, „Скице“, „Никоме не требам“, „Светао час“ (*Смрт и живот*). Љубавна идила увек је праћена природним феноменима: беснела је бура, море је лупало, мршти се небо, фијуче ветар, падала је киша, сину сунце, мирис се љуља, трава се нија, снег осваја итд, а сви ти процеси налазе свој одсјај у души песничког субјекта: „у души досада, а напољу јесен“²² („Догађај“). Међутим, ма колико се заносила и опијала природним лепотама које смртницима дођу као дар Божји, однос Милице Јанковић према природи и Богу је у најмању руку амбивалентан. У тешким и болним животним тренуцима, она тихо прекоревала ту природу и тог Бога који остају неми за људске патње и страдања:

„Хладно и мрачно. И попа ружно, нескладно чита и пева, као да би хтео да се свађа са Богом што неће да га чује.“ („Смрт и живот“)

„А природа бесни, урла, као да хоће да покаже неки свој нама непознати бол и да попрети за неку неправду, коју ми не схватамо. А што ми немамо више брата, ње се ништа, ништа не тиче...“ („Непогода“)

„Ноћ. Стојим крај отвореног прозора и гледам у црну ноћ. Она ћути. Ћути ноћ значајно, као човек који зна нешто необично, а неће да прича. Ја се загледам у таму, као да бих да погодим шта то неће да прича мрачна, ћутљива, летња ноћ.“ („Скице“) ²³

Таквим схватањем природе као благодарне мајке, али истовремено и као неумољиве, ћутљиве маћехе, Милица Јанковић се приближава мислима једног Паскала (Blaise Pascal) који говори о вечном ћутању бескрајних простора (*le silence éternel*), или пак поетици једног Вињија (Alfred de Vigny) који говори о природи као о равнодушној позорници (*l'impassible théâtre*) по којој човек ходи, или најзад Камијевој (Albert Camus) визији природе без људи (*la nature sans hommes*) која је ту да човеку „говори“ о непостојању Бога.

Но, вратимо се аутобиографском аспекту. У збирци *Смрт и живот* посебну пажњу нам привлаче две приповетке: „Прва“ и „Мој отац.“ У фусноти за приповетку „Прва“ стоји напомена ауторке:

Врло желим да се зна да та ‚Прва‘ нисам била ја. Јер онда би ствар могла изгледати пристрасна и лажна, а она је истинита и непристрасна, и јер ја никад нисам била ‚прва‘. ²⁴

Овим изричитим упозорењем за читаоца Милица Јанковић прави радикални отклон од свог аутобиографског „ја“ и то из два разлога: први је у циљу непристрасног и истинитог приповедања, а други, ако је веровати ауторима на реч, да она никад у стварном животу није била та „прва“. Реч је о првој, то јест најбољој ученици завршног разреда основне школе; прича прати интимна размишљања и страховања девојчице пред завршни испит која је себе видела као прву, али која на крају ипак неће добити прву награду. Из овога је и експлицитно јасно да Милица Јанковић тежи објективном, реалистичком приказу људи по узору на велике ауторе, а пре свих руске писце реализма на којима је васпитавана и од којих је највише научила. Ипак, сви ти људи и њихове стварне судбине су, како на другом месту каже, и дошли *из ње* и прошли *кроз њу*, тако да је произведени текст, ма коликој објективности и одсутности аутора тежио, увек натопљен индивидуалном ауторском креативношћу и имагинацијом која у ствари обрађује неки модел из живота. Зато Флорбер (Gustave Flaubert) у два различита тренутка може да каже: „госпођа Бовари, то сам ја“ и „госпођа Бовари, то нисам ја.“

Иако нас је упозорила да та „прва“ у приповеци „није она“, извесно је да Милица Јанковић и овде (ауто)фикционализује делове своје биографије: девојчица из ове приповетке је сиромашна и скромног порекла, живи само са мајком у оскудици, без очеве финансијске помоћи. Она јесте најбољи ђак у школи, али нема високу породичну репутацију и то ће бити једини разлог што није добила прву награду. Прву награду је добила девојчица слабијег успеха чији је отац богат и утицајан човек. Дакле, поред биографских елемената из раног детињства Милице Јанковић који су овде индикативни, ова приповетка носи и дубоку социјалну ноту, тихи али снажни протест против друштвене неправде и друштва у коме све одлучују новац и углед. Тако се и порука ове приповетке уписује у аутофикцију Милице Јанковић која је за живота била ватрени поборник социјалистичких идеја.²⁵

Приповетка „Мој отац“ може се узети као верно сведочанство најранијег детињства Милице Јанковић, јер садржи све елементе праве русоовске аутобиографије (А = П = Ј), изузев властитог имена ауторке-приповедача-главне јунакиње која остаје анонимна, али су зато именоване неке личности из ауторкиног живота, нпр. ујка-Лаза (Лазар Михајловић, њен идол од кога је, по свему судећи, преузела псеудоним) или дедин кочијаш Богдан (коме ће посветити посебну причу у збирци *Плави доброћудни вали*), а ту су наравно баба, деда, мајка и сестре, затим одрастање на обалама Дунава и Пека (Велико Градиште). После краћег увода у којем сазнајемо срж приче везане за оца – да га се увек стидела, да су се због његовог банкротства мајка и он раздвојили и да су се онда сва деца са мајком преселила код деде и ујака – ауторка почиње да евоцира своја прва сећања, када се, како каже, „родила моја свест“, а то прво јасно сећање је био долазак деди. Период срећног и благог детињства биће ипак затамњен фигуром мрског оца кога се није сећала, али о коме су јој све негативно причали, кога се морала стидети, јер је он био жив, а она га није имала. Ова „детиња“ рана аутобиографија завршава се „кад смо се због даљег школовања мојих старијих сестара преселили у Београд“, а наставиће се у причи о Стојану Стевићу из збирке *Плави доброћудни вали*. И таман када је изгледало да је отац заувек закопан, омражен и проклет, доста касније, у једном сасвим спонтаном разговору са другарицом, потиснути доживљај – први и једини сусрет с оцем – преплавио је ауторкину свест као да је окусила ону славну Прустову (Marcel Proust) мадлену: „И наћох, и сетих се. Како сам то могла тако савршено да заборавим? То не разумем. Ево, сад ми је све пред очима јасно, као сунце у ведре дане.“²⁶ Тада је у пратњи мама-Кате у свом месту рођења (Пожаревац) срела оца који јој је поклонии нешто новца у плетеној кесици од шарене вуне. И тек доста касније кад се озбиљно разболела, јавиће јој се у

мислима та кесица као цвет у пустињи и она ће тад спознати сву беду и трагедију свог несрећног оца који је свакако њу волео, а тек колико је њега одвојеност од деце болела и колико је он пропатио што су га се деца стидела, на то она све до сада није ни помислила! И баш у том периоду кад је први пут у животу силно зажелела да има оца, и то не било ког већ свог правог, малог, отуђиваног оца и кад је заједљиви Мефисто почео да јој нагриза савест, стиже депеша да је отац умро. *Судбина*, закључиће ауторка.

Приповетка „Стојан Стевић“, како смо већ истакли, може се хронолошки посматрати као наставак, други фрагмент аутобиографије и обухвата ауторкин рани тинејџерски период од једанаесте до тринаесте године, то јест прве године боравка у Београду. При том нам ауторка открива и временску дистанцу између тренутка приповедања и тренутка исприповеданих догађаја: „То је било пре двадесет и пет година кад смо се ми из наше лепе варошице преселили у Београд.“²⁷ Реч је о њиховом „газди“, станодавцу Стојану Стевићу који је живео у Крунској улици. Био је послужитељ-кафеџија у министарству, али поврх свега умео је сјајно да гусла. Они су (мајка са децом) живели скоро две године код чича Стојана са којим је ауторка-приповедач-главна јунакиња изградила посебан однос љубави и поштовања, али који ће такође бити помрачен због његовог великог порока – пића. Ауторка поново остаје анонимна, али приповетка обилује историјским личностима и чињеницама, тако да препознајемо временски тренутак у ком се одвија интимна повест Милице Јанковић (око 1892–1894).²⁸ То је доба владавине краља Александра када су „прошла срећна времена краља Милана“, ту је и комшија Васа Пелагић, просветни радник и лекар и једна од истакнутих личности тога доба кога је наша јунакиња упознала и који јој је поклатио књигу *Пир бездушника и величанство радника* која ће у младој души почети да креира друштвено-утопијску визију света. Дакле, поново налазимо „опипљив“ историјски контекст, али пропуштен кроз призму већ одрасле ауторке која се присећа свог раног идентитета (или боље: својих раних идентитета), а сећање је непоуздано и селективно у тој мери да више не знамо, каже Дубровски, како нам се мисли уопште надовезују.²⁹ О томе нам и овде на неколико места сведочи сама ауторка-приповедач-главна јунакиња: „Него ја се удаљавам од предмета“ и „Али ја причам без икаквог реда. Шта сам хтела? Страшно сам заборавна.“³⁰ Ма колико се писци трудили да у фикционалним делима васкрсну и свој *стварни* живот, текстуализовано животно искуство заувек остаје књижевна (ауто)фикција или пак „нова стварност“.

Трилогија „болести“: *Путем, Међу зидовима* и *Мутна и крвава*

„Болест је ноћна хемисфера нашег живота, наше најмучније држављанство.“

Сузан Зонтаг

Три дела објављена 1932. године – збирка приповедака *Путем*, лирске цртице са одликама дневника *Међу зидовима* и роман *Мутна и крвава* – везује заједничка тематика, а то је тешка болест и прикованост за кревет. У овом корпусу текстова, ауторка се све више удаљава од романтичарских девојачких сањарења као и од реалистичких приказивања друштвених профила, да би прешла на својеврсно натуралистичко приповедање у описима болести и болесника као и ужасних метода лечења. Пет приповедака из збирке *Путем* сведоче о суморној атмосфери болничке собе у Паризу где је Милица Јанковић била на лечењу: „Прошла је“, „Жена од заната“, „Секташ“, „Мала Францускиња“ и „Тровање“. Стерилни амбијент болнице, која је за неке предграђе смрти, за друге чистилице живота, чини антитетички пар са Паризом и његовим бурним даноноћним животом: „Париз – дивно чудовиште. Ноћ. Бескрајни венци сијалица...“³¹

Ипак, већина приповедака из збирке *Путем* прати животне приче малих људи које је ауторка желела да овековечи у свом делу: „Покора“, „Прво путовање“, „Дериште“, „Тајна“, „Лепота“, а као неостварени аутобиографски фрагмент појављује се „Сликара“. Са становишта родне трансгресије свакако је најзанимљивија приповетка „Командант“ у којој ауторка користећи нарацију у првом лицу улази у свест мушког лика,³² младог војника који је једва избегао смрт на фронту и кога ће из ратне вреве изабавити надређени командант. Међутим, са аутобиографског аспекта посебну пажњу привлачи „Туђа приповетка“ читана на једном ђачком концерту. У потрази за предметом нове приповетке, ауторка не налази инспирацију ни у природи ни у људима којима је „досадила“. Посматрајући природу Топчидерског парка, она је очајна што не може бар да наслика једну тако лепу истинску слику: „*Да сам бар сликар*, па да болујем од лепоте и да патим од њеног отпора и жеље да не буде ухваћена и побеђена, *о, да сам сликар, да не морам да пишем причу*.“³³ После тог сасвим аутобиографског увода (око пет страница) уследиће животна прича младе Љубице коју је ауторка срела у парку и која ће јој „поклонити“ своју интимну „историју“, почев од своје седамнаесте године кад је *видела живот*. И тако је Милица Јанковић слушајући своју другарицу добила предложак за своју толико тражену приповетку и она, да би заштитила пријатељицу, пристаје да се игра својим идентитетом само да је напише: „Немојте се бринути, ако ме ко упита ко је

та девојка, ја вас нећу издати, или чак, ако желите, *ја ћу допустити да мисле да сам то ја*.³⁴ Али оваква мистификација није била потребна, те смо на крају добили следећи сложен наратив: усмено изложена стварна прича нашла се фикционализована у приповеци Милице Јанковић да би се тако модификована као ефекат или илузија стварног вратила иницијалном усменом предању (јер ју је ауторка прочитала на школској приредби)! Најзад, та приповетка је само *садржински* туђа, а *формално* припада ауторки, будући да је Милица Јанковић извршила текстуализацију туђег животног искуства који је онда уклопила у сопствени аутобиографски исказ (уводни део приповетке), то јест у сопствени исечак из живота.

Док се у већини текстова Милице Јанковић аутобиографско трансформише у фикционално које потом формом (преко квази-писама, бележака, дневника) ствара ефекат стварног, у збирци *Међу зидовима* се „документарни садржај (ауторкина болест) литерарно обрађује и обликом у коме је дат фикционализује, чиме се прави отклон од документа.“³⁵ Па ипак, у тој лирској збирци кратких записа наћи ћемо један датирани фактографски податак у тексту „Лепеза“: „То је било у јесен 1918. године, највеће године у целој историји. Живела сам већ два лета и две зиме као избеглица у једној бањи.“³⁶ Осим тога, ауторка евоцира и драге успомене из детињства („Прва сенка“, „Змије“), из париског метроа или воза којим се враћала из Минхена („Два човека“) и те дуже текстове Магдалена Кох означава управо као „приповетке-успомене“.³⁷ Дакле, отклон од документарног није сасвим спроведен, али је чињеница да у збирци доминирају литерарно обрађене, поетизоване цртице и скице из ауторкиног суженог видика (соба и прозор) који ће она својом имагинацијом проширити и тако само донекле ублажити сву патњу своје тешке болести.³⁸

Пошто се вратила из Париза у Београд, Милица Јанковић је само променила кревет и собу, али ће до краја живота остати да тамнује *међу зидовима*, у амбијенту који је, како каже, „само геометрија: кревет, зидови унутра, зидови споља.“ Сурова и понижавајућа проза болести толико је јака и свеприсутна да готово у потпуности замрачује светле, лирске пејзаже оно мало природе коју ауторка још успева да види и преточи у текст (облаци, птице, дрво, цвеће, деца), јер „ја и моја болест, ми смо једно недељиво биће. Она је јача. Нисам ја она; она је ја“³⁹ („Мрзим“). Натуралистички прикази телесне и душевне патње и стравичних болова иду до сарказма према сопственом стању: „Радост и љубав су мртве у мени. Једина моја топлота се мери термометром“⁴⁰ („Пријатељи“). У таквом јадном и безнадежном стању ауторка је стекла и своје главне непријатеље, а то су зима, мачке, *послуга*, стенице, муве, брига, зле мисли, сиротиња –

дакле, све оно што такво стање чини још неподношљивијим. Кључан је однос болеснице и слушкиње који ће Милица Јанковић тематизовати у централном делу романа *Мутна и крвава* док је овде дата само суштина тог односа: „Служи ме једна жена, хладна, неосетљива, али до краја исправна у послу. Рачун је тачан: мени треба њена снага, њој мој новац. Не заваравамо се ничим другим. Нема човечности у нашим односима, само поштење дужности“⁴¹ („Сенка садашњости“). Најзад, занимљиво је да на самом почетку текста „Мачке“ ауторка изриче, рекли бисмо, свој „коначни став“ о религији и верским убеђењима пошто је најпре у тексту „Молитва“ одбијала да се моли Богу (и у претходним делима на неколико места ауторка сведочи о нестајању и губљењу оне прве, топле, детиње вере у Бога):

Нисам мистик, ни фанатик, неке одређене вере уопште немам, али има момената када сам склона да верујем да наша душа живи на овоме свету већ милионима година, док ми за цео живот сматрамо ово неколико десетина година за које се наше тело рађа, расте, пати и умире. Јер откуд иначе то да наша душа зна тако много ствари? Тело се изненађује, а она никад.⁴²

Оваквим размишљањима Милица Јанковић се у ствари приближава античкој, питагорејској мисли о метемпсихози односно идеји о претрајавању душе и пропадљивости тела коју ће потом у својој филозофији уздигнути Платон.

Роман *Мутна и крвава*, трећи део суморне трилогије болести, прати трагичну судбину Емилије Папрат кроз коју се Милица Јанковић свакако аутофикционализовала, иако има и делова који нису строго део њене фактитивне биографије. Емилија Папрат није била врхунска сликарка, али јесте прослављена глумица београдског националног театра, у сваком случају – уметница која је између осталог веома волела сликарство, па је чак и полемисала о сликарству са својом пријатељицом гђом Ристић – сликарком. И она борави на мору на лечењу, у присном друговању са валима, сунцем, небом, шумом и самоћом. „Пређа живота“ (први део романа) хтела је да она доживи саобраћајну несрећу и да до краја живота остане инвалид везан за своју постељу и – што се испоставило као најгоре – за послугу. Бити у потпуности зависан од туђе помоћи и нечије добре или зле воље, то је оно најтеже животно искуство које ће Милица Јанковић отелотворити у својој главној јунакињи.

Други и најдужи део романа („Послуга“) доноси нам обиље разноврсних женских ликова, слушкиња са друштвене маргине које ће продефиловати кроз собу Емилије

Папрат и тако своје бедне животе укрстити са њеним. Социјално изопштене и деградиране, оне су жртве мушког насиља (Лена), манипуланткиње, кокете и заводнице из интереса (Иванка, Јозефина), падавичарке (Пијада), морално чисте, али интелектуално закржљале и телесне ругобе (Мицика)⁴³ итд. Све су оне врло натуралистички приказане у својим свакодневним навикама и обичајима до те мере да се не зна ко више заслужује сажаљење у овој јадној ситуацији: изнемогла газдарица или извитоперена послуга. Зато не можемо сасвим осуђивати Емилију кад презире оне које јој помажу, јер „ја тражим жену да ме негује, а оне све траже да се увале у благостање, *мени треба да раде, а оне хоће да се смилујем на њих*. Место да ми помогну, треба ја њихова јадиковања да слушавам и ја њих да сажаљевам. И још одозго да се осећам крива“,⁴⁴ али исто тако не можемо презрети ни њену женску послугу коју су изопачили класни систем и друштвена неправда. У једном таквом контексту, као што је речено у *Међу зидовима*, нема човечности, нема сентименталности, нема заваривања, већ чист рачун и поштено обављен посао. Као у приповеци „Прва“, и у овом роману је, само још снажније и дубље, истакнут проблем социјалне неједнакости и неправде, то јест ми читамо прикривени бунт *саме* ауторке која иступа са социјалистичких позиција, али које у овом *роману* остају замагљене оним што смо назвали *аутофикција* Милице Јанковић.

Трећи део романа „Чика“ чини засебну тематску целину и прати драматичну повест породице Костић коју Емилији приповедају њене блиске пријатељице, сестре Марија и Бранислава Костић. И на крају, смрт ће однети Емилију Папрат, баш као и Милицу Јанковић, у тренуцима када је то најмање желела. Однеће је мутна и крвава река „вечнога кретања, вечнога рата између смрти и живота, зла и добра, свирепе борбе за благостање и раскош и очајне борбе за хлеб и покривач.“⁴⁵ Може се рећи да је Милица Јанковић посредством Емилије Папрат, то јест својом „неправом“ или индиректном аутофикцијом, поигравајући се непрестано историјом и фикцијом, антиципирала своју реалну смрт.

Нове перспективе

Далеко од тога да исцрпљује тоталитет књижевног дела Милице Јанковић, наша анализа аутобиографских аспеката на солидном корпусу текстова те српске списатељице показала је да Милица Јанковић готово увек, мање или више очигледно, уписује у своје ликове аутобиографске, односно аутофикционалне елементе, делове свог распарчаног „ја“. „Неправа“ аутофикција Милице Јанковић коју смо овде приказали осцилира између

фикционалног и документарног, између ауторкиног текстуалног и вантекстуалног идентитета који се прожимају, али којима се не може утврдити граница. При томе, увек је реч о *фрагментима* из биографије српске списатељице које је она аутофикционализовала кроз своје ликове, јер све њене јунакиње само делимично прате животни пут своје „стварне“ ауторке.

Испитивањем односа фикције и фактографије показали смо уједно и неке модернистичке одлике у прози Милице Јанковић (фрагментарност и емфатичност у изразу, разноврсност и хибридноста форми, тема смрти, наративна „потрага“ за својим идентитетом), али и то да су савремени теоријски појмови о аутобиографији, нарочито о аутофикцији, изузетно плодни и херменеутички практични за књижевног критичара који приступа старијим текстовима. Тиме је отворен пут новој естетици рецепције српске женске књижевности прве половине XX века, а конкретно на примеру текстова српске модернисткиње Милице Јанковић. Аутобиографска анализа пружа могућност разматрања других тема као што су однос према природи и Богу, проблем родне трансгресије или проблем друштвене беде и неправде. Испитивање тог проблемског комплекса свакако заслужује посебну студију и то не само на примеру Милице Јанковић.

---

¹ Овај рад се у књижевнотеоријском приступу директно ослања на рад „Калуђер из Русије или аутофикционални портрет Милице Јанковић“ објављен у зборнику *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године* (Београд: Филолошки факултет, 2015), 275–292.

Оба рада су настала у оквиру истоименог пројекта (бр. 178029) Министарства просвете и науке Републике Србије.

² Аутофикција је „*фикција* сачињена искључиво од *стварних* догађаја и *чињеница*; [...] ту је говор о авантури поверен *авантури говора*, с ону страну мудрости и с ону страну синтаксе традиционалног или новог романа.“ Serge Doubrovsky, *Fils* (Paris: Galilée, 1977), курзив и превод В. Ђ.

³ Погледати детаљан приказ и анализу теоријских појмова „аутобиографски уговор“, „аутофикција“ и „писање о себи“ из студија Филипа Лежена, Сержа Дубровског и Жан Филипа Мироеа који су дати у мом раду „Калуђер из Русије или аутофикционални портрет Милице Јанковић“ објављеном у зборнику *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године* (Београд: Филолошки факултет, 2015), поглавље Теоријска основа: аутобиографско и аутофикционално, 277–281.

⁴ Биографски и библиографски подаци у овом поглављу су преузети са: <http://knjizenstvo.etf.bg.ac.rs/sr/authors/milica-jankovic> (хронологију живота и рада направила Јелена Милинковић) [22. 4. 2015] и Јована Реба, „Хронологија живота и дела Милице Јанковић“, у Милица Јанковић, *нав. дело*, 275–288.

⁵ Међутим, због бркања овог псеудонима са иницијалима **Л.М.** под којима је књижевница Лепосава Мијушковић објављивала своју прозу у исто време кад и Милица Јанковић, тај псеудоним је био протумачен као *Лепосава* Михајловић.

⁶ Прецизније речено, *Калуђер из Русије* представља прелазну форму између новеле и романа.

⁷ Малиша Станојевић је још 1980. године одбранио магистарску тезу под насловом „Теме и структуре наративне прозе Милице Јанковић.“

⁸ О аутофикционалним елементима у *Исповестима* видети мој рад „*Исповести* Милице Јанковић као пример аутофикционалног писма“ у поменутом зборнику радова *Нова реалност из*

сопствене собе: књижевно стваралаштво Милице Јанковић (Велико Градиште-Београд: Народна библиотека „Вук Караџић“ и Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, 2015), 33–50.

⁹ О (не)постојању овог споразума као својеврсног „генолошког пакта“ код српских модернисткиња детаљно говори Магдалена Кох у већ цитираној књизи. Видети поглавље „Да ли постоји генолошки пакт?“ у Магдалена Кох, *нав. дело*, 127–143.

¹⁰ Милица Јанковић, *Пре среће* (Загреб: Издање Књижевног југа, 1918), 37–38.

¹¹ Иако нема датирања, нараторка-јунакиња нас уредно извештава о својим годинама, то јест о протоку времена.

¹² У сигли користимо скраћено Леженову дистинкцију три основне инстанце, незаобилазне у тумачењу аутобиографских текстова: Аутор, Приповедач, Јунак(иња).

¹³ *Пре среће*, 26, 74.

¹⁴ Исто., 30.

¹⁵ Исто, 162. Детаљно о томе погледати рад Жарке Свирчев „Авангардни девојачки роман: *Пре среће* Милице Јанковић и *Ђакон Богородичине цркве* Исиодре Секулић“ у поменутом зборнику *Нова реалност из сопствене собе: књижевно стваралаштво Милице Јанковић*, где ауторка даје минуциозну упоредну анализу девојачког одрастања и сазревања.

¹⁶ Милан В. Богдановић, „Милица Јанковић“, Српски књижевни гласник, бр. XIII, (1924): 556–557, цитирано према: Јована Реба, „Хронологија живота и дела Милице Јанковић“, у Милица Јанковић, *Мутна и крвава*, 281.

¹⁷ Паулина Лебл-Албала, „Милица Јанковић“, Летопис Матице српске, бр. CXIII, св. 352 (1939): 419, цитирано према: Јована Реба, „Хронологија живота и дела Милице Јанковић“, у Милица Јанковић, *Мутна и крвава*, 282.

¹⁸ Милица Јанковић, *Плава госпођа* (Београд: СКЗ, 1924), 6.

¹⁹ Исто, 32, курзив М.Ј., болд В.Ђ.

²⁰ За разлику од *Пре среће*, *Плава госпођа* је исприповедана у трећем лицу изузев поједних епистоларних делова када је приповедање у првом лицу (то јест када ауторка уноси квазидокументарне преписке својих ликова).

²¹ *Плава госпођа*, 36, 39, 52.

²² Милица Јанковић, *Смрт и живот* (Београд: Издавачка књижарница Напредак, 1922), 67.

²³ Исто, 35, 50–51, 133, курзив В. Ђ.

²⁴ Исто, 105.

²⁵ Милица Јанковић је доста читала социо-утопијску литературу Чернишевског (Николај Гаврилович Чернышевский), Васе Пелагића и Светозара Марковића чије је политичке ставове делила. Током боравка у Минхену била је члан руског студентског кружока где се изблиза упознала са идејама социјализма.

²⁶ Исто, 236–237.

²⁷ Милица Јанковић, *Плави доброћудни вали* (Београд: Штампарија „Туцовић“, 1929), 20.

²⁸ О документарно-историјској подлози у текстовима Милице Јанковић детаљно пише Велиша Јоксимовић у раду „Стваралачка историја и приповедачки поступак Милице Јанковић“ (*Нова реалност из сопствене собе: књижевно стваралаштво Милице Јанковић*, стр. 15–32).

²⁹ „Има ту рупа, белина, зјапећих пукотина као и у духу, тако да изненада не знамо више како нам се надовезују мисли.“ Serge Doubrovsky, *Les points sur les «i»*. <http://www.autofiction.org/index.php?post/2013/06/28/Les-points-sur-les-i-jnSerge-Doubrovsky> 20.08.2015. Превод В.Ђ.

³⁰ Исто, 26, 29.

³¹ Милица Јанковић, *Путем* (Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1932), 103.

³² Такав поступак Милица Јанковић је први пут применила у уводној причи из збирке *Исповести* „Мало срце“ коју је са становишта родне трансгресије детаљно анализирао Магдалена Кох у својој књизи о српским модернисткињама. Видети поглавље: „’Моје име ће остати тајна.’ Хватање Милице Јанковић у коштац с родом“ у Магдалена Кох, *нав. дело*, 269–278.

³³ *Путем*, 114, курзив В.Ђ.

³⁴ Исто., 129, курзив В.Ђ.

³⁵ Јелена Милинковић, „Исповест у ‚Исповестима‘ Милице Јанковић“, у *Савремена проучавања језика и књижевности* (Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2013), 320.

---

³⁶ Милица Јанковић, *Међу зидовима* (Београд: Штампариија „Јадран“, 1932), 76.

³⁷ Магдалена Кох, нав. *дело*, 189.

³⁸ Ту између осталих спадају „Врапци“, „Ледене слике“, „Слике по зидовима“, „Вртешке“, „Мале радости“, „Почетак“, „Невидљиви вајар“, „Ретка посета“, „Плави прозор“ док би њихов контрапункт чиниле цртице у којима доминира авет болести и смрти: „Међу зидовима“, „Мој видик“, „Мачке“, „Смрт“, „Сенка садашњости“, „Једино добро“, „Мрзим“, „Помирење“ итд.

³⁹ *Међу зидовима*, 42.

⁴⁰ Исто., 11.

⁴¹ Исто., 30.

⁴² Исто., 13.

⁴³ Почев од тога да је нађена као беба на сеоском гробљу, преко такве физичке наказности „да би је требало убити“, па све до чистоте поштене и неукраљане душе, Мицика се уписује у „квазимодовску“ типологију ликова. Слично њој, у приповеци „Тетка и теча“ (*Смрт и живот*) појављује се лик мале Анке, оболеле од ретке и тешке болести, која ће вечно остати дете-наказа.

⁴⁴ Милица Јанковић, *Мутна и крвава* (Београд: Службени гласник, 2012), 129, курзив В.Ђ.

⁴⁵ Исто., 274.

Извори

Јанковић, Милица. *Међу зидовима*. Београд: Штампарија „Јадран“, 1932.

Јанковић, Милица. *Мутна и крвава*. Београд: Службени гласник, 2012.

Јанковић, Милица. *Плава госпођа*. Београд: СКЗ, 1924.

Јанковић, Милица. *Плави доброћудни вали*. Београд: Штампарија „Туцовић“, 1929.

Јанковић, Милица. *Пре среће*. Загреб: Издање Књижевног југа, 1918.

Јанковић, Милица. *Путем*. Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1932.

Јанковић, Милица. *Смрт и живот*. Београд: Издавачка књижарница Напредак, 1922.

Литература

Doubrovsky, Serge. *Fils*. Paris: Galilée, 1977.

Doubrovsky, Serge. *Les points sur les « i »*,

<http://www.autofiction.org/index.php?post/2013/06/28/Les-points-sur-les-i-jnSerge-Doubrovsky> (преузето 20. 8. 2015).

Кох, Магдалена. *Када сазремо као култура... Стваралаштво српских списатељица на почетку XX века (канон-жанр-род)*. Београд: Службени гласник, 2012.

Миљинковић, Јелена. „Исповест у 'Исповестима' Милице Јанковић“. *Савремена проучавања језика и књижевности*. Уредник Милош Ковачевић, год. IV, књ. 1. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2013, 313-327.

Реба, Јована. „Преображај ’прозе за госпођице‘ – повест Милице Јанковић“. У Јанковић, Милица, *Мутна и крвава*. Колекција: Сопствена соба, уредница Наташа Марковић, Београд: Службени гласник, 289-313.

Реба, Јована. „Хронологија живота и дела Милице Јанковић“. У Јанковић, Милица, *Мутна и крвава*. Колекција: Сопствена соба, уредница Наташа Марковић, Београд: Службени гласник, 275-288.

Vladimir ĐURIĆ
Faculty of Philosophy
University of Niš

<https://doi.org/10.18485/knjiz.2016.1.11>

UDC: 821.163.41.09-3 Јанковић М.
82.0-94

Original scientific article

Autobiographical Aspects of Milica Janković's Fiction

This paper analyses Milica Janković's fiction in the light of postmodern theoretical considerations of autobiography or any other kind of *écriture de soi*. It refers to the concepts of 'autobiographical pact' (introduced by Philippe Lejeune), and 'autofiction' (Serge Doubrovsky's controversial invention, which was created in response to Lejeune's theory). Milica Janković's modernist fictional works are approached from this specific postmodern perspective, which enables comprehension and interpretation of their autofictional aspects.

Keywords: autobiography, autofiction, fiction, reality, Milica Janković.